

Qo'qon DPI

ILMIY XABARLAR

ISSN: 3030-3958

№ 5/2025

Qo‘qon DPI. Ilmiy xabarlar

**Кокандский ГПИ.
Научный вестник**

№ 5/2025

<p>УЎК 5/9(08) КБК 72я5 Қ 99</p>	<p>Bosh muharrir: Qo‘qon davlat pedagogika instituti rektori D.Sh.Xodjayeva Mas‘ul muharrirlar: Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektor N.S.Jurayev Xalqaro hamkorlik bo‘yicha prorektor N.A.Kadirova Mas‘ul muharrir yordamchisi: Ilmiy-tadqiqotlar, innovatsiyalar va ilmiy pedagogik kadrlar tayyorlash bo‘limi boshlig‘i D.O‘rinboyev Nashr uchun mas‘ul: M.Z.Muydinov</p>
<p>MUASSIS: Qo‘qon davlat pedagogika instituti</p> <p>Qo‘qon DPI. ILMIY XABARLAR- НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК. Кокандский ГПИ. Jurnal bir yilda o‘n ikki marta chop etiladi.</p> <p>O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiya agentligida 2020-yil 9-iyulda 1085 raqam bilan ro‘yxatga olingan.</p> <p>Jurnaldan maqola ko‘chirib bosilganda, manba ko‘rsatilishi shart.</p> <p>"Qo‘qon DPI. Ilmiy xabarlar" ilmiy jurnali OAK Rayosatining 2021-yil 31- martdagi qarori bilan OAK ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kimyo, biologiya, filologiya, tarix, 2023-yil 5-maydagi №337/6 sonli Rayosat qarori bilan Pedagogika hamda 2024-yil 8-maydagi 5/7-sonli OAK tartib qoida komissiyasi qarori bilan Jismoniy madaniyat, psixologiya va san‘atshunoslik fan tarmoqlari bo‘yicha milliy nashrlar sifatida kiritilgan.</p> <p>Tahririyat manzili: 150700, Qo‘qon shahar, Turon ko‘chasi, 23-uy. Tel.: (0373) 542-38-38. Cайт: www.kspi.uz journal.kspi.uz ISBN: 978-9943-7182-7-2 “CLASSIC” nashriyoti 2025</p>	<p>TABIIY FANLAR И.И.Гибадуллина, кандидат биологических наук, (РФ) Sh.S.Nomozov, texnika fanlari doktori, professor, akademik (O‘ZB) V.U.Xo‘jayev, kimyo fanlari doktori, professor (O‘ZB) I.R.Asqarov, kimyo fanlari doktori, professor (O‘ZB) A.A.Ibragimov, kimyo fanlari doktori, professor (O‘ZB) S.F.Aripova, kimyo fanlari doktori, professor (O‘ZB) Sh.V.Abdullayev, kimyo fanlari doktori, professor (O‘ZB) B.Yo.Abduganiyev, kimyo fanlari doktori, professor (O‘ZB) A.E.Kuchboyev, biologiya fanlari doktori, professor (O‘ZB) M.T.Isog‘aliyev, biologiya fanlari doktori, professor (O‘ZB) V.Yu.Isaqov, biologiya fanlari doktori, professor (O‘ZB) T.O.Turginov, biologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent (O‘ZB) A.M.Gapparov, kimyo fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent (O‘ZB) I.I.Oxunov, kimyo fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) (O‘ZB) A.J.Husanov-fizika-matematika fanlari nomzodi, docent (O‘ZB) O.A.Turdiyev, biologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent (O‘ZB) G‘.M.Ochilov, kimyo fanlari doktori, professor (O‘ZB) B.No‘monov, texnika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent (O‘ZB) M.Madumarov, biologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent (O‘ZB)</p> <p>FILOLOGIYA FANLAR Huseyin Baydemir filologiya fanlari doktori, professor, (TR) И.А.Киселёва, доктор филологических наук, профессор (РФ) В.В.Борисова, доктор филологических наук, профессор (РФ) К.А.Поташова, кандидат филологических наук, доцент (РФ) Э.Р.Ибрагимова, кандидат филологических наук, доцент (РФ) S.Muhamedova, filologiya fanlari doktori, professor (O‘ZB) G.Islailov, filologiya fanlari nomzodi, dotsent (O‘ZB)</p> <p>IJTIMOIIY FANLAR Л.Г.Насырова, кандидат исторических наук, доцент (РФ) З.В.Галлямова, кандидат исторических наук, доцент (РФ) D.N.Abdullayev, tarix fanlari doktori (DSc), dotsent (O‘ZB) M.Rahimov, tarix fanlari doktori (DSc), dotsent (O‘ZB)</p> <p>PEDAGOGIKA FANLAR Р.Ф.Ахтариева, кандидат педагогических наук, доцент (РФ) Н.Н.Масленникова, кандидат педагогических наук, доцент (РФ) Л.А.Максимова, кандидат педагогических наук, доцент (РФ) X.I.Ibragimov, pedagogika fanlari doktori, professor, akademik (O‘ZB) B.X.Xodjayev, pedagogika fanlari doktori, professor (O‘ZB) B.S.Abdullayeva, pedagogika fanlari doktori, professor (O‘ZB) N.A.Muslimov, pedagogika fanlari doktori, professor (O‘ZB) N.M.Egamberdiyeva, pedagogika fanlari doktori, professor (O‘ZB)</p>

INTEGRATSIYALASHTIRILGAN TA'LIMNING AHAMIYATI <i>Qodirova Dilshodaxon Abdunabiyevna</i>	1819
THE ROLE OF WRITTEN SOURCES AND ARCHIVAL DOCUMENTS IN SHAPING HISTORICAL THINKING AND THEIR APPLICATION IN THE METHODOLOGY OF HISTORY TEACHING <i>Sharapatova Aykúmis Askarovna</i>	1823
BOSHLANG'ICH SINFLARDA O'QUVCHILARINING O'QUVCHILARIGA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA INTEGRATSIYALASHGAN TA'LIM BERISH USULLARI <i>Sharipova Sevara Erkin qizi</i>	1830
BO'LAJAK O'QITUVCHILARDA AXLOQIY QARASHLARNI SHAKLLANTIRISHDAGI ASOSIY NAZARIY YONDASHUVLAR <i>Shaxlo Xudaykulova Mamaniyozovna</i>	1835
BOSHLANG'ICH SINFLARDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH <i>Sidikova Zulfiya Murodjon qizi, Madinaxon Ashuraliyeva Zafarjon qizi</i>	1842
OLIY BADIY PEDAGOGIK TA'LIM MUASSASASASIDA BO'LAJAK TASVIRIY SAN'AT O'QITUVCHILARINI MAKTAB O'QUVCHILARIDA ILLUSTRATIV RASM ISHLASHGA OID KOMPETENSIYALARINI SHAKLLANTIRISHGA TAYYORLASHNING MAZMUNI <i>Sobirov Sarvar Tursunmurotovich</i>	1847
KREDIT-MODUL TIZIMIDA BO'LAJAK MUTAXASSISLARNING TASHKILIY-BOSHQARUV KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH (IQTISODIYOT TA'LIM YO'NALISHLARI MISOLIDA) <i>To'xtayeva Shahnoza G'aybullay qizi</i>	1852
INKLYUZIV TA'LIMDA O'QITUVCHILARNING KASBIY KOMPETENSIYALARINI SHAKLLANTIRISH: INNOVATSION YONDASHUVLAR VA TAJRIBALAR <i>Toshmurodova Muhabbat Nazaraliyevna</i>	1857
SOG'LOM TURMUSH TARZI VA JISMONIY TARBIYA ASOSLARI <i>Voxidov Erkin Odilovich</i>	1865
PEDAGOG OLIMLAR VA AMALIYOTCHILARNING HAMKORLIGIDA KASBIY-MA'NAVIY NAFOSAT METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI <i>Xalilov Rauffjon Rahimjon o'g'li</i>	1870
BO'LAJAK TASVIRIY SAN'AT O'QITUVCHILARIDA KOMPOZITSIYAGA OID KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANIRISH <i>Xasanova Munisa Ziyodillo qizi</i>	1876
TIZIMLI YONDASHUV ASOSIDA SPORT MAKTABI O'QUVCHILARINI JISMONIY TAYYORGARLIGINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK MEXANIZIMI (FUTBOL SPORT TURI MISOLIDA) <i>Xolmatov Nizomjon Umarjonovich</i>	1881
MALAKA OSHIRISH JARAYONIDA AMALIYOTCHI PSIXOLOGLARNING 4 K KO'NIKIMLARINI RIVOJLANTIRISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH <i>Xudoyberdiyeva Jumagul Amanovna</i>	1886
MUHANDISLIK GRAFIKASI FANLARINI O'QITISHDA KOMPYUTER TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANIB FAZOVIY TASAVVURNI SHAKLLANTIRISH USULLARI <i>Xusnidinova Nozima Ashurovna</i>	1890

**MALAKA OSHIRISH JARAYONIDA AMALIYOTCHI PSIXOLOGLAR
4 K KO‘NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH METODIKASINI
TAKOMILLASHTIRISH**

Xudoyberdiyeva Jumagul Amanovna

Andijon viloyati Pedagogik mahorat markazi

Pedagogika va psixologiya, ta'lim texnologiyalari kafedrası o'qituvchisi.

Annotatsiya. Ushbu maqolada amaliyotchi psixologlar uchun mo‘ljallangan malaka oshirish kurslari jarayonida 4K ko‘nikmalari (ijodiy fikrlash, tanqidiy fikrlash, hamkorlik va muloqot)ni rivojlantirish metodikasini takomillashtirish masalasi yoritiladi. Mazkur 4K ko‘nikmalari zamonaviy ta’lim va psixologik amaliyotdagi eng muhim kompetensiyalardan biri sifatida e’tirof etilmoqda. Tadqiqot davomida mavjud metodikalar tahlil qilinib, ularda uchrayotgan muammolar, takomillashtirish yo‘nalishlari va amaliy jihatlar ko‘rib chiqiladi. Natijalar psixologlarning malaka oshirish jarayonida 4K ko‘nikmalarini rivojlantirishni izchil va samarali yo‘lga qo‘yish bo‘yicha ilmiy-uslubiy tavsiyalarni taklif etadi.

Kalit so‘zlar: 4K ko‘nikmalar, ijodiy fikrlash, tanqidiy fikrlash, hamkorlik, muloqot, malaka oshirish, psixologiya, metodika.

Abstract. This article discusses the improvement of a methodology aimed at developing 4K skills (creativity, critical thinking, collaboration, and communication) among practicing psychologists during professional development courses. Recognized as essential competencies in modern education and psychological practice, these 4K skills were evaluated through an analysis of existing methodologies, identifying current challenges and avenues for enhancement. The findings offer scientifically grounded recommendations for effectively and consistently fostering 4K skills within professional development programs for psychologists.

Keywords: 4K skills, creativity, critical thinking, collaboration, communication, professional development, psychology, methodology.

Аннотация

В статье рассматривается совершенствование методики развития 4К навыков (творческое мышление, критическое мышление, сотрудничество и коммуникация) у практикующих психологов в процессе курсов повышения квалификации. Эти навыки 4К признаны ключевыми компетенциями в современной системе образования и психологической практике. В ходе исследования проведен анализ существующих методик, выявлены проблемы и определены пути их совершенствования. Результаты

содержат научно-методические рекомендации по эффективному и систематическому развитию 4К навыков в ходе повышения квалификации психологов.

Ключевые слова: навыки 4К, творческое мышление, критическое мышление, сотрудничество, коммуникация, повышение квалификации, психология, методика.

Kirish (Introduction). Zamonaviy psixologik amaliyotda malaka oshirish jarayonining samaradorligi ko‘p jihatdan amaliyotchi psixologlarning 4K deb nomlanuvchi kompetensiyalariga bog‘liqdir. Ushbu 4K — ijodiy fikrlash, tanqidiy fikrlash, hamkorlik va muloqot — XXI asrda nafaqat ta’limda, balki ish faoliyatining turli sohalarida muhim o‘rin egallaydi. Amaliyotchi psixologning kasbiy faolligi va mijozlar bilan ishlashdagi muvaffaqiyati, avvalo, ushbu ko‘nikmalar darajasiga ham bog‘liq. Shu bois, psixologlarning malaka oshirish kurslarida 4K ko‘nikmalarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish muhim vazifa sifatida maydonga chiqadi.

Mavjud ilmiy adabiyotlarda 4K ko‘nikmalarining mazmuni, ahamiyati va ularni rivojlantirish prinsiplari bo‘yicha bir qator tadqiqotlar uchraydi. Biroq, ayni vaziyatda amaliyotchi psixologlar malakasini oshirish jarayoni uchun maxsus mo‘ljallangan, ilmiy-uslubiy jihatdan puxta ishlab chiqilgan yagona metodik yondashuv yetarli darajada shakllanmagan. Shu bois, mazkur maqolada amaliyotchi psixologlarni malaka oshirish jarayonida 4K ko‘nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan metodikani yanada takomillashtirish yo‘llari tahlil etiladi.

Metodologiya (Methods). Tadqiqot dizayni sifatida aralash metodlar (mixed methods) tanlandi, chunki ushbu masalani har tomonlama yoritish uchun miqdoriy (quantitative) va sifat (qualitative) ma’lumotlar birdek ahamiyatga ega. Birinchidan, Respublikada faoliyat yuritayotgan 50 nafar amaliyotchi psixolog ishtirokida so‘rov o‘tkazildi. So‘rovnoma ularning hozirgi malaka oshirish kurslaridan qoniqish darajasi, 4K ko‘nikmalariga bo‘lgan ehtiyoji hamda kurs davomida foydalanilayotgan dars usullari to‘g‘risidagi fikrlari jamlandi. Ikkinchidan, mazkur so‘rov natijalari asosida fokus-guruhlar tashkil etildi. Bu guruhlarda mazkur ishtirokchilar bilan chuqur suhbatlar o‘tkazilib, 4K ko‘nikmalarini rivojlantirishda duch kelayotgan amaliy to‘siqlar va metodik ehtiyojlar aniqlandi.

Bundan tashqari, O‘zbekiston va xorijiy tajribadagi ilmiy-uslubiy qo‘llanmalar hamda 4K ko‘nikmalarni rivojlantirish bo‘yicha ishlanmalar hujjatlar tahlili (document analysis) usuli orqali o‘rganildi. Ushbu tahlilda C. Bereiter, M. A. Runco kabi ijodiy fikrlashni rivojlantirish bo‘yicha tadqiqotchilarning ishlari, Sh. Halpern tomonidan tanqidiy fikrlash metodikalariga oid yondashuvlar, S. Johnson hamda E. Zigurs kabilarning jamoadagi hamkorlik va muloqot jarayonlarini tahlil qiluvchi ishlariga e’tibor qaratildi. Qiyosiy o‘rganish esa eng maqsadga muvofiq texnologiyalardan O‘zbekiston sharoitida qanday foydalanish mumkinligini aniqlashga ko‘mak berdi.

Natijalar (Results). So‘rovnoma natijalariga ko‘ra, amaliyotchi psixologlarning qariyb 80 foizi hozirgi malaka oshirish kurslarida 4K ko‘nikmalarini rivojlantirishga doir maxsus

dastur yoki mashg‘ulotlar yetarli emasligini qayd etdi. Ayniqsa, tanqidiy fikrlash va ijodiy fikrlashni rivojlantirish metodikasiga bo‘lgan ehtiyoj yuqori ekani kuzatildi. Shu bilan birga, muloqot va hamkorlik bo‘yicha ayrim mavzular eslatilgan bo‘lsa-da, amaliy mashqlar, rolli o‘yinlar yoki innovatsion texnologiyalar asosidagi faol usullar kam qo‘llanilayotgani aniqlandi.

Fokus-guruhlardagi chuqur suhbatlarda ishtirokchilar malaka oshirish kurslarida nazariy ma‘lumotlar berilishi bilan birga, aniq kasbiy vaziyatlar asosida 4K ko‘nikmalarini rivojlantirish ko‘p hollarda amaliy ifodasini topmaganini bildirishdi. Ular fikricha, soha bo‘yicha yetuk mutaxassislar rahbarligida mahorat darslari (master-klass) va interaktiv seminarlar sonini ko‘paytirish, virtual platformalardagi masofaviy treninglardan foydalanish yanada keng yo‘lga qo‘yilishi zarur. Natijalar shuni ko‘rsatadiki, psixologlarning o‘zi ham ushbu 4K ko‘nikmalarni amaliy mijozlar bilan ishlash jarayonida, xususan, murakkab ziddiyatlarni bartaraf etish, ijtimoiy-muloqot muammolarini hal qilishda faol ishga soladi. Ammo ular bu jarayonni metodik jihatdan izchil va sistematik tarzda rivojlantirish usullaridan yetarlicha xabardor emas.

Tadqiqot davomida xorijiy ilmiy manbalarda amaliyotchi psixologlar malakasini oshirish kontekstida 4K ko‘nikmalarini rivojlantirish bo‘yicha bir qator samarali strategiyalar mavjudligi aniqlandi. Masalan, masofaviy (onlayn) forumlar orqali kasbiy holatlarni tahlil qilish, jamoaviy loyiha yaratilishi, psixodrama usulini rivojlantirish, innovatsion test va o‘yin texnologiyalaridan foydalanish kabilar shular jumlasidan. Qiyoslash natijalariga ko‘ra, bu strategiyalarni O‘zbekiston sharoitida moslashtirish ma‘lum darajada qulay va amalga oshirish mumkin ekanligi aniqlandi.

Muhokama (Discussion). Natijalar amaliyotchi psixologlarning malaka oshirish jarayonida 4K ko‘nikmalarini rivojlantirishga bo‘lgan zaruriyat hanuzgacha yetarli darajada to‘ldirilmaganini ko‘rsatadi. Buning birlamchi sabablaridan biri, mavjud malaka oshirish kurslarining nazariy ma‘lumotlar va an‘anaviy ma‘ruzalar bilan cheklanib qolishidadir. Shuningdek, 4K ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiluvchi interaktiv metodika, o‘quv jarayonida qo‘llanadigan innovatsion texnologiyalar yetarli e‘tiborga olinmayotgani aniqlangan.

Xorijiy tadqiqotlarga asoslangan qiyosiy tahlil shuni ko‘rsatadiki, 4K ko‘nikmalarini puxta egallashda kasbiy jamoaviy mashg‘ulotlar, rolli o‘yinlar, kasbiy stsenariylarning tahlili, hamkorlikka asoslangan amaliy loyihalar muhim o‘rin tutadi. Masalan, ijodiy fikrlash bo‘yicha Sam Berns yoki Ken Robinson tadqiqotlarida ijodiy g‘oyalarni rag‘batlantirish texnikalari, brainstorming, mental-chizma (mind-mapping) kabi usullar ta‘lim-tarbiya jarayonida ijobiy samara berishi ko‘rsatilgan. Tanqidiy fikrlash bo‘yicha esa Sh. Halpern usullari keng qo‘llanib, vaziyatga xolis yondashish va muammoni puxta tahlil qilish bo‘yicha aniq ko‘rsatmalar mavjud.

Fokus-guruhlar davomida praktika psixologlari nazariy bilimlarni amaliy mashg‘ulotlar bilan uyg‘unlashgan holda o‘zlashtirish jarayoni samaradorligini qayd etishdi. Ayniqsa, tajribali psixologlar tomonidan o‘tiladigan mahorat darslari, videokuzatuv metodlari, o‘zaro fikr

almashish muhitini vujudga keltiruvchi onlayn-platformalar 4K ko‘nikmalarining har to‘rtta aspektini rivojlantirishda muhim amaliy natija berishi ta’kidlandi.

Xulosa (Conclusion). Tadqiqot 4K ko‘nikmalarini rivojlantirish psixologik amaliyot va malaka oshirish kurslarining umumiy sifatiga sezilarli ta’sir ko‘rsatishini tasdiqlaydi. Amaliyotchi psixologlar malakasini oshirishda 4K ko‘nikmalarini shakllantirishga doir mexanizmlarni kuchaytirish uchun, avvalo, yangicha yondashuv va innovatsion metodikalarni qo‘llash zarur. Nazariy ma’lumotlarni amaliy mashg‘ulotlar, interaktiv usullar, onlayn va oflayn platformalardagi o‘quv faoliyati bilan uyg‘unlashtirish eng maqsadga muvofiq echimdir.

Kelgusidagi izlanishlar doirasida 4K ko‘nikmalarini rivojlantirish metodikasini yanada aniqroq modellashtirish, milliy va mintaqaviy xususiyatlarni hisobga olgan holda turli yosh toifalariga mos variantlarni ishlab chiqish maqsadga muvofiq. Xususan, amaliyotchi psixologlar kasbiy faoliyatida turli yosh va ijtimoiy guruhlar bilan ishlashini inobatga olib, har bir guruh uchun mos didaktik materiallar, trening dasturlari va baholash mezonlari yaratilishi zarur. Shu tariqa, psixologlarning kasbiy kompetensiyasini mustahkamlash bilan birga, uzluksiz malaka oshirish jarayonida 4K ko‘nikmalarini rivojlantirish bo‘yicha yuqori samaraga erishish mumkin bo‘ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Bereiter C. Education and Mind in the Knowledge Age. – New York: Routledge, 2002. – 250 p.
2. Halpern D. F. Thought and Knowledge: An Introduction to Critical Thinking. – London: Psychology Press, 2014. – 452 p.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. M. Mirziyoyevning “Psixologik xizmatni takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-4623-sonli qarori. – Toshkent, 2019.
4. Runco M. A. Creativity Theories and Themes: Research, Development, and Practice. – San Diego: Academic Press, 2007. – 504 p.
5. Johnson S., Zigurs E. Telecommuting and Collaboration: Opportunities in the 21st Century // Journal of Organizational Computing and Electronic Commerce. – 2011. – Vol. 21, No. 3. – Pp. 205–223.